

УДК 338.242.4.025.2

Проблеми законодавчого забезпечення політики дерегулювання

Чечетова-Терашвілі Т.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
Національної академії наук України

Статтю присвячено актуальним питанням законодавчого забезпечення дерегулювання економіки. Досліджено здобутки законодавчого забезпечення щодо вирішення проблем у сфері дерегулювання економіки за напрямками: реєстраційна система, дозвільна система та ліцензування, податкова політика, зовнішньоекономічна діяльність, контрольна-перевірочна діяльність. Визначено проблеми законодавчого забезпечення політики дерегулювання.

Ключові слова: дерегулювання, підприємницька діяльність, законодавче забезпечення, бар'єри розвитку підприємництва, напрями дерегулювання.

Чечетова-Терашвили Т.М. ПРОБЛЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПОЛИТИКИ ДЕРЕГУЛИРОВАНИЯ

Статья посвящена актуальным вопросам законодательного обеспечения дерегулирования экономики. Исследованы достижения законодательного обеспечения по решению проблем в сфере дерегулирования экономики по направлениям: регистрационная система, разрешительная система и лицензирование, налоговая политика, внешнеэкономическая деятельность, контрольно-проверочная деятельность. Определены проблемы законодательного обеспечения политики дерегулирования.

Ключевые слова: дерегулирование, предпринимательская деятельность, законодательное обеспечение, барьеры развития предпринимательства, направления дерегулирования.

Chechetova-Terashvily T.M. PROBLEMS OF LEGISLATIVE SECURITY POLICY DEREGULATION

This article is devoted to current issues of legislative support deregulation. Investigated achievements legislative support to address problems in the area of deregulation following areas: registration system, licensing system and licensing, tax policy, foreign trade, checkout and control activities. The problems of legislative support policy of deregulation.

Keywords: deregulation, entrepreneurship, legislative support, barriers to business development, trends of deregulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дерегулювання виступає на даному етапі реформування економіки України одним із ключових напрямів трансформаційних перетворень у досягненні конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені та активізації підприємницької діяльності, що підтверджує низка програмних документів: Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [1], План дій уряду [2], Коаліційна угода [3], Програма діяльності Кабінету Міністрів України [4] тощо.

Так, одним із векторів реформування у стратегії «Україна – 2020» є дерегуляція та розвиток підприємництва. «Середньостроковою метою дальших реформ у цій сфері є створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці» [1].

Спрямування зусиль у межах досягнення поставлених цілей реформи дерегулювання на законодавче забезпечення даного процесу має на даний час скоріше кількісні ефекти, що проявляються у кількості прийнятих законодавчих та нормативно-правових актів, однак залишаються, на жаль, проблеми, пов'язані з їх якістю та узгодженістю між собою. Це тягне за собою низку взаємопов'язаних проблем починаючи з неузгодженості законодавчих актів між собою і закінчуючи проблемами їх реалізації та відсутності організаційного забезпечення. Отже, актуальність питань якісного законодавчого забезпечення дерегулювання економіки є своєчасною та потребує врегулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми надмірного державного втручання в різні сфери суспільних відносин, у тому числі в підприємницьку діяльність, а також напрями його негативного впливу інструмен-

тами дерегулювання економіки займаються практики та вчені-економісти: Г. Башнянін, К. Бренінг-Кауфманн, А. Булатов, Л. Дідківська, Т. Єфименко, С. Зеленський, Є. Крузе, А. Кураташвілі, С. Лихолат, І. Михасюк, А. Савченко, Д. Стеченко, А. Чечиль, С. Чистов та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак незважаючи на значну актуальність вирішення питань дерегулювання в практиці підвищення конкурентоспроможності національної економіки та дослідженість питань ученими-економістами, все ж залишається низка невирішених проблем у сфері дерегулювання економіки, що потребують законодавчого забезпечення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження законодавчого забезпечення політики дерегулювання в Україні з визначенням проблем, причин їх виникнення за напрямками дерегулювання економіки та розробки заходів з їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливого значення політика дерегулювання економіки набуває в контексті євроінтеграційного вектора розвитку економіки нашої країни, що передбачає, у тому числі, і приведення у відповідність до європейських стандартів рівня, форм, принципів, методів і засобів державного втручання в економіку [5].

Основними цілями дерегулювання економіки, що спрямовані на зміцнення конкурентоспроможності бізнесу, регіонів України та держави в цілому, є: зменшення адміністративних бар'єрів для населення, бізнесу, скорочення державного регулювання розвитку регіонів із метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни.

Дерегулювання економіки – це процес зменшення негативних впливів державного регулювання економіки, спрямований на забезпечення гідного рівня життя населення та створення умов для стійкого соціально-економічного розвитку країни на основі усунення бар'єрів розвитку.

Однак слід зауважити, що основний вплив дерегулювання має на підприємницьку діяльність, стосовно якої дерегулювання розглядається з позиції зменшення негативних впливів державного регулювання підприємницької діяльності через механізми регламентації за відповідними напрямками на основі усунення бар'єрів розвитку підприємництва.

Покращання умов ведення бізнесу пов'язане з необхідністю дерегулювання в різних сферах: реєстраційній, дозвільній,

надання адміністративних послуг та ліцензуванні, удосконалення системи оподаткування та спрощення адміністрування податків, бюджетній, спрощення умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності, у сфері контрольно-перевірочної роботи.

Так, усунення бар'єрів для ведення підприємницької діяльності у вигляді запровадження електронної реєстрації суб'єктів господарювання, електронної звітності, скорочення процедур реєстрації, ліквідації підприємств, скорочення часу та витрат на реєстрацію підприємств, зниженню корупційних ризиків ведення бізнесу в країні сприятиме покращанню бізнес-процесів на підприємствах, що впливає на їх конкурентоспроможність.

Соціально-економічний розвиток країни потребує інтенсифікації ділової активності суб'єктів господарювання як на внутрішніх, так і на міжнародних ринках із появою інноваційної продукції, технології, розширенням ринків, що передбачає введення необхідних правових регуляторів (законів, правил, умов, обмежень та ін.). З іншого боку, відбувається постійне відставання правової бази від прискорених процесів перетворення ринкового середовища, що вимагає лібералізації або дерегулювання економічної діяльності з метою забезпечення сталого розвитку ринку в умовах, що змінюються [6].

В Україні з 2013 р. спостерігається тенденція до зростання питомої ваги збиткових підприємств у загальній їх кількості. У 2015 р. цей показник збільшився на 3,9% порівняно з даними за 2014 р. та досяг 39,8% [7], що свідчить про несприятливі тенденції для підприємницького клімату в Україні.

Одним з індикаторів розвитку підприємницького потенціалу є рейтинг Doing business. Україні протягом останніх років удалося покращити свою позицію у цьому рейтингу, проте в 2015 р. не вдалося зберегти стійку позитивну тенденцію, спостерігається покращання позиції України на чотири пункти (83-те місце зі 189 країн) [8; 9].

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України на 2015 р. [4] та Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [1] було закріплено перелік завдань та заходів для їх реалізації. Серед них основну увагу було приділено розробці проектів нормативно-правових актів та внесенню змін до законодавства, яке вже набуло чинності. Проте, на жаль, не всі центральні та місцеві органи, які займалися розробкою законодавства, приділили достатню увагу його якості. Для деяких із них основною

метою стало досягнення кількісних показників виконання плану.

Так, з початку 2015 р. на розгляд до Державної регуляторної служби надійшло понад 1 400 проектів регуляторних актів (розробниками 2/3 із них виступали центральні органи виконавчої влади, 1/3 – місцеві) [10]. Погодження отримали 65% проектів регуляторних актів, 35% – отримали відмову (у рівних частках – центральний та місцевий рівні) [10].

Слід зупинитися на основних проблемах у сфері дерегулювання за напрямами в 2015 р. (табл. 1).

Серед основних проблем у сфері дерегулювання за напрямами, які вдалося вирішити за результатами 2015 р., слід виділити такі:

1. У реєстраційній сфері:

спрощено процедуру державної реєстрації та припинення підприємницької діяльності юридичних осіб та фізичної особи – підпри-

ємця (Закон України від 07.04.2015 р. № 285-VIII, Закон України від 03.09.2015 р. № 667-VIII, Закон України від 26.11.2015 р. № 835-VIII);

спрощено процедуру державної реєстрації земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно (Закон України від 05.03.2015 р. № 247-VIII);

спрощено функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Закон України від 26.11.2015 р. № 834-VIII, Закон України від 24.11.2015 р. № 815-VIII);

спрощено процедури у сфері землеустрою (Закон України від 11.02.2015 р. № 180-VIII).

2. У сфері надання адміністративних послуг, дозвільній сфері та ліцензуванні:

зменшено кількість та спрощено процедури отримання дозвільних документів на здійснення певних видів господарської діяльності (Закон України від 02.06.2015 р. № 497-VIII, Закон України від 22.07.2014 р. № 1602-VII);

Таблиця 1

Законодавчі зміни щодо вирішення проблем у сфері дерегулювання за напрямами в 2015 р.

Напрямок дерегулювання економіки	Існуючі проблеми	Внесення змін / прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на вирішення проблеми
Реєстраційна система	значна тривалість та велика кількість процедур реєстрації бізнесу порівняно з країнами ЄС	+
	висока вартість реєстрації власності	+
	низький рівень автоматизації, що проявлено великою кількістю процедур та значним терміном реалізації підключення до електроенергії	+
Дозвільна система та ліцензування	висока вартість процедури отримання дозволу на будівництво	+
	значна частка видів діяльності, яка підлягає ліцензуванню	+
	необґрунтованість рішень органів ліцензування щодо відмови у наданні ліцензії	+
Податкова політика	високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання	+
	значна кількість податкових платежів протягом року	+
	значні витрати часу на ведення податкового обліку	+
Зовнішньоекономічна діяльність	значна вартість оформлення експортно-імпорتنних операцій	+
	відсутність позитивних тенденцій щодо зміни показника «термін проходження митних процедур»	+
Контрольна-перевірочна діяльність	високий рівень корупції	+
	зростання кількості перевірок діяльності суб'єктів господарювання	+

зменшено витрати часу та документів для отримання ліцензій (Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII);

спрощено порядок надання адміністративних послуг (Закон України від 12.02.2015 р. № 191-VIII, Закон України від 14.07.2015 р. № 597-VIII, Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII).

3. У контрольно-перевірочній сфері:

зменшено тиск на суб'єктів господарювання з боку контролюючих органів (Закон України від 28.12.2014 р. № 76-VIII).

4 У зовнішньоекономічній сфері:

спрощено процедури оформлення окремих товарів (Закон України від 04.11.2015 р. № 745-VIII);

спрощено проведення банківських операцій (Постанова НБУ від 24.02.2015 р. № 130);

покращено ситуацію на валютному ринку (Постанова НБУ від 03.09.2015 р. № 581).

5. У податковій сфері:

лібералізовано оподаткування операцій купівлі-продажу іноземної валюти (Закон України від 12.05.2015 р. № 381-VIII);

спрощено систему функціонування електронного адміністрування (Закон України від 16.07.2015 р. № 643-VIII);

зменшено витрати часу на виконання податкового обов'язку (Закон України від 17.07.2015 р. № 655-VIII).

У результаті проведення аналізу нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки виявлено позитивні тенденції дерегулювання в 2015 р. та низку недоліків, які погіршують підприємницький та інвестиційний клімат держави:

існує суттєве невиконання завдань основних програмних документів України («Стра-

тегія – 2020» та План дій Уряду) у сфері дерегуляції;

основні зусилля були спрямовані на створення законодавства та нормативно-правової бази, причому виконання реформи оцінювалося по кількісним показникам без урахування якості та дієвості прийнятих актів;

напрями законотворчої та нормотворчої діяльності в 2015 р. не повною мірою відповідали програмним завданням, очікуванням громадянського суспільства та проблемам, ідентифікованим у процесі аналізу міжнародних рейтингів.

Висновки з цього дослідження.

У 2015 р. зміни до нормативно-правових актів України були спрямовані на часткове вирішення лише деяких проблем, проте значна кількість питань у сфері дерегулювання економіки, які стримують діяльність суб'єктів господарювання в Україні, залишилась невирішеними.

Залишаються кількісні переваги законодавчого забезпечення політики дерегулювання, однак якість цих нормативних документів не завжди відповідає вимогам.

Для вирішення проблем дерегулювання економіки необхідним є: внесення законодавчих змін, забезпечення реалізації політики прозорості та залучення громадськості до контролю якості роботи органів державної влади; розробка методичного забезпечення оцінювання якості нормативно-правових актів у сфері дерегулювання економіки тощо.

Врегулювання законодавчих протиріч у сфері дерегулювання дасть змогу підвищити ефективність реформи дерегулювання економіки та ліквідувати бар'єри підприємницької діяльності у сфері законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
2. План дій КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248890479&cat_id=244276429.
3. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf.
4. Програма діяльності КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587.
5. Деретуляторна політика в Україні в 2014 році: тенденції та напрями розвитку : науково-аналітична доповідь / Ю.Б. Іванов, О.С. Власюк, К.М. Ляпіна, Т.М. Четова-Терашвілі. – Х. : ІНЖЕК, 2015. – 152 с.
6. Процессы дерегулирования в экономике некоторых стран // GIAC.Ru Глобальный информационно-аналитический центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.giac.ru/content/document_r_054D6FD4-0E3C-4BEF-8FF3-BFC86B61AFEE.html.
7. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за січень-вересень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0315_u.htm.

8. Ведение бизнеса 2016 / Всемирный банк [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://russian.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>.

9. Україна у глобальних рейтингах: підсумки 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/story/>.

10. Інформація про проведену у 2015 році роботу, зокрема щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, та досягнуті результати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/print/4691>.